

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

że filarami rozwoju turystyki obszaru LGD ZS jest rozwój turystyki aktywnej (pieszej, rowerowej, wodnej, konnej) poprzez rozbudowę i lepsze wykorzystanie już istniejących szlaków oraz aktywny rozwój turystyki na obszarach wiejskich, w LSR zaproponowano szereg rozwiązań w w/w zakresach. Należą do nich m.in. projekty współpracy, których ideą jest rozwój aktywnej turystyki, poprzez wdrażanie nowych rozwiązań, czerpanie z doświadczeń doświadczonych Lokalnych Grup Działania (m.in.: LGD Wrzosowa Kraina, Białskopodlaska LGD).

Podjęcie działań w zakresie promowania turystyki aktywnej w oparciu przede wszystkim o przyrodnicze walory rekreacyjne obszaru LGD ZS wynikają z założenia, iż nie mają one samodzielnej siły oddziaływania ponadlokalnego. Nawet dla wypromowania ich w skali lokalnej, a już szczególnie regionalnej czy ponadregionalnej, konieczne jest wkomponowanie ich w szerszej pomyślane produkty turystyczne o charakterze sieciowym.

Jedną z form aktywnej turystyki, która będzie wspierana na terenie LGD ZS jest questing i geocaching. Questing, to forma edukacyjnej gry terenowej polegająca na przygotowaniu w atrakcyjnych miejscach LGD ZS gier – questów, które poprzez aktywną zabawę, prezentują walory LGD ZS. Jest to nowatorska i bardzo atrakcyjna oferta pobytowa dla grup zorganizowanych i rodzin z dziećmi. Questy mogą być tworzone w miejscach nie- posiadających wyjątkowych walorów przyrodniczych lub krajobrazowych. Questing w Polsce rozwija się od kilku lat i obecnie jest już ponad 1000 questów o różnorodnej tematyce.

Geocaching, to turystyka z GPS-em, która od 15 lat „zawładnęła światem” i coraz bardziej w Polsce staje się popularna. Na terenie powiatu siedleckiego na chwilę obecną znajduje się tylko 5 skrytek, co w porównaniu z innymi powiatami w województwie (piaseczyński – 240 skrytek) lub w kraju (kłodzki – 850), jest wynikiem bardzo słabym. Na terenie Polski skrytek geocachingowych jest ok 30 tys., a na całym świecie ok 3 milionów. W ciekawych miejscach w terenie umieszcza się różnej wielkości pojemniki zawierające logbook i przedmioty na wymianę. Współrzędne skrytki wprowadza się do systemu i dzięki temu jest ona ofertą dla turysty międzynarodowego. Skrytki są różnego rodzaju, współrzędne w systemie wskazują od razu miejsce ukrycia, lub też miejsce ukrycia trzeba „wyliczyć”, np. wykazując się wiedzą o regionie lub jakimś zabytku. Do tej turystyki jest potrzebny telefon – smartfon lub tablet.

III.8 Dziedzictwo kulturowe i zabytki obszaru LGD ZS.

Uwarunkowania historyczno-kulturowe¹¹

W wiekach od VI do X na terenie Niziny Południowo-Podlaskiej istniało „małe plemię” zachodnich Słowian, zwanych Staropodlasianami. Za panowania pierwszych Piastów ziemie obszaru LGD ZS włączono do państwa Piastów (ok. X w.). Rozpoczęło się wówczas osadnictwo mazowieckie. W średniowieczu na terenie gmin wchodzących w skład obszaru LGD ZS zbiegały się granice Mazowsza, Podlasia (wchodziły wówczas w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego) i Małopolski. W okresie od X do XIII wieku osadnictwo skupiało się w grodach, głównie w pobliżu osi rzek (Wyłazy w gminie Mokobody, położone w widłach Muchawki i Liwca; Krzymosze w gminie Mordy, położone wśród podmokłych łąk doliny zalewowej Liwca; Czołomyje w gminie Mordy, położone w szerokiej dolinie, zajętej przez kilka strumieni, prawych dopływów Liwca; Podnieśno w gminie Suchożebry, położone wśród podmokłych łąk w dolinie rzeki Sosny) i głównych traktów (Krzesk Królowa Niwa w gminie Zbuczyn.). W XIV wieku nastąpił regres osadnictwa na tym terenie. Ożywienie nastąpiło ponownie w XV wieku, głównie w okolicach Krzeska. Nowi osadnicy zakładali wsie w nowych miejscach. Były to wsie istniejące do dzisiaj: Wiśniew i Zbuczyn założone w 1418 roku, Izdebki (1425), Grodzisk (1427), Krzesk Stary (1429), Krzesk -Królowa Niwa (1493). Nowe osadnictwo było związane z wpływami na tych terenach kościoła diecezji krakowskiej. Przez wiele wieków granica między Polską a Litwą przebiegała wzdłuż rzeki Liwiec, która stanowiła też granicę między Mazowszem a Podlasiem. Część obecnych ziem obszaru LGD ZS na północ od Liwca należała

Z przeprowadzonych w w/w Strategii analiz wynikają ciekawe dla LSR rekomendacje w zakresie rozwoju ruchu turystycznego:

- stymulowanie ruchu turystycznego w podregionach poza Warszawą;
- aktywny rozwój turystyki na obszarach wiejskich poprzez stymulowanie rozwoju usług noclegowych w kwaterach agroturystycznych i pokojach gościnnych;
- rozwój turystyki aktywnej (pieszej, rowerowej, wodnej, konnej) poprzez rozbudowę i lepsze wykorzystanie już istniejących szlaków;
- „wyprowadzenie” ruchu turystycznego poza Warszawę i jego integrację z warszawskim ruchem turystycznym.

¹¹ Opracowano na podstawie Strategii Rozwoju Powiatu Siedleckiego na lata 2015-2020 z perspektywą do 2025 roku.

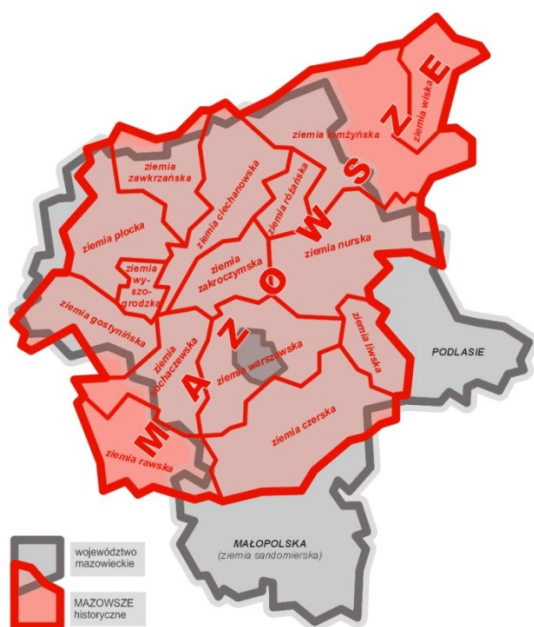

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

do Litwy. W wyniku zawarcia Unii Lubelskiej obszar LGD ZS został włączony do Królestwa Polskiego. W 1795 roku w wyniku III rozbioru Polski znalazł się w zaborze austriackim, a od 1813 roku pod okupacją rosyjską. W 1815 roku władze rosyjskie utworzyły województwo podlaskie (ze stolicą w Siedlcach), w skład którego weszły obwody; siedlecki, bialski, radzyński i łukowski. W czasie I wojny światowej obszar LGD ZS po wycofaniu się wojsk rosyjskich dostał się pod wpływ Niemiec. W dwudziestolecium międzywojennym obszar LGD ZS znajdował się w strukturach województwa lubelskiego, zaś w czasie II wojny światowej wszedł w skład Generalnego Gubernatorstwa. Bezpośrednio po II wojnie światowej gminy wchodzące w skład LGD ZS należały do województwa lubelskiego, a od roku 1950 do województwa warszawskiego. W wyniku reformy administracyjnej w 1998 r. z dniem 1 stycznia 1999 roku utworzono obecny powiat siedlecki (bez miasta Siedlce), wchodzący w skład województwa mazowieckiego i obejmujący 13 gmin (w tym wszystkie 10 gmin obszaru LGD ZS).

Mimo, że województwo mazowieckie jest często określane, jako Mazowsze, nie pokrywa się geograficznie z historyczno-kulturowym regionem Mazowsza. Wschodnia część województwa, w tym teren LGD ZS jest historycznie częścią Południowego Podlasia.

Rysunek nr 2 Województwo mazowieckie a Mazowsze historyczno-etnograficzne

Źródło: Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Mazowieckim do 2020 r.

Zabytki kultury materialnej świeckiej i religijnej

Bogate walory przyrodnicze oraz wysoką atrakcyjność krajobrazową obszaru LGD ZS ubogaca istotnie niematerialne i materialne dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki kultury materialnej świeckiej i religijnej.

Na terenie LGD ZS znajdują się liczne zespoły pałacowo-parkowe, dworki, pomniki oraz zabytkowe obiekty sakralne. Do najbardziej cennych należą: pałac w Mordach z pierwszej połowy XVIII wieku, zespół pałacowo-parkowy w Stoku Lackim, wzniesiony w 1875 roku, dworek z połowy XIX wieku w Chlewiskach, mieszczący obecnie Dom Pracy Twórczej „Reymontówka”, zespół dworsko-parkowy w Woli Suchożebrskiej, zespół dworsko-parkowy w Mościbrodach, kościół w Żeliszewie Podkościelnym z drugiej połowy XVIII wieku, pałac i dwór drewniany w Seroczyniu, zespół dworsko-parkowy w Krzesku Majątku, zespół dworski w Gręzowie. Na terenie gmin należących do LGD ZS znajduje się kilkanaście zabytkowych kościołów i kapliczek, wśród których do najciekawszych należą kościoły: w Mokobodach, Seroczyniu, Radomyśli, Zbuczynie, Krzesku Majątku, kościół w Domanicach oraz barokowo-klasycystyczny zespół klasztorny Marianów w Skórcu.

Na terenie LGD ZS imponująco prezentują się zabytki sakralne architektury drewnianej¹²: dzwonnica z XVIII w. w Mokobodach, kościół w Oleksinie (1946 r.), kościół w Wodyniach z 1776 r., kościół mariawicki w Żeliszewie Dużym z 1906 r., kościół z lat 1770-77 i dzwonnica z 1951 r. w Żeliszewie Podkościelnym.

¹² Na podstawie: <http://www.drewnianemazowsze.pl/strona-glowna/powiat-siedlecki/>

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Na obszarze LGD ZS znajdują się liczne tereny wymagające rekultywacji czy rewitalizacji. Szczególnie w tych miejscach dochodzi do niszczenia zabytków i degradowania ich funkcji. Wymaga to przede wszystkim podjęcia niezwłocznych działań, służących modernizacji zabytków kultury materialnej (świeckiej i religijnej) oraz tworzenia spójnego programu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego, którego LGD ZS może być istotnym partnerem.

ROZDZIAŁ IV ANALIZA SWOT

Analiza SWOT stanowi kluczowy element niniejszej LSR. Została przygotowana w głównym stopniu w oparciu o konsultacje społeczne przeprowadzone z celowo dobranymi grupami mieszkańców obszaru LGD ZS. Charakterystyczną cechą niniejszej analizy jest określenie procentowego udziału wskazań poszczególnych czynników kształtujących jej mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia. Dzięki temu ich wiarygodności autentyczności jest bardzo duża. Fakt ten nabiera jeszcze większego znaczenia ze względu na to, że mają one decydujący wpływ na formułowanie celów ogólnych i szczegółowych oraz planowanych przedsięwzięć. Stanowią punkt wyjścia do dalej prowadzonych prac.

W niniejszej LSR do konsultacji społecznych oraz późniejszych analiz wziętych zostało 54 czynników wewnętrznych charakteryzujących funkcjonowanie obszaru LGD ZS oraz 50 czynników zewnętrznych.

Przygotowania merytoryczne i metodyczne do konsultacji społecznych w zakresie analizy SWOT zostały przygotowane i przeprowadzone w następujący sposób. W oparciu o literaturę przedmiotu oraz internetowe źródła informacji (analizowano elementy analizy SWOT z 30 LSR z perspektywy finansowej 2007 – 2013 z woj. mazowieckiego i wielkopolskiego oraz strategię kilkunastu gmin i miast z tych województw) zostało wyodrębnionych po około 200 czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na funkcjonowanie określonego obszaru terenów wiejskich. Następnie metodą stopniowej eliminacji wybrano 54 czynniki wewnętrzne i 50 czynników zewnętrznych najbardziej przydatnych do analizy obszaru LGD ZS. Zostały one następnie pogrupowane tematycznie, w celu łatwiejszego rozumienia ich przez uczestników spotkań konsultacyjnych. Argumentem najbardziej przemawiającym za takim postępowaniem była świadomość trudności i złożoności problemów związanych z analizą SWOT. Uznaliśmy, że dla osób mających do czynienia z tymi problemami okazjonalnie, niezbędne jest szczegółowe pokazanie, ujętych w sposób całościowy, potencjalnych czynników wpływających na rozwój. Natomiast respondent, jako członek społeczności lokalnej najlepiej znający problemy swojej miejscowości i okolicy ma odpowiedzieć, które z nich są mocną lub słabą stroną, szansą czy zagrożeniem. W oparciu o nie opracowana została ankieta. Ze względu na to, że duża część tych czynników mogła być niezbyt dobrze rozumiana przez respondentów, prowadzący spotkanie przedstawiciel Biura LGD ZS rozpoczynał od szczegółowego objaśnienia znaczenia poszczególnych czynników, po wcześniejszym wręczeniu ankiet. Następnie jego uczestnicy mieli wybrać od 10 do 15 czynników, które uznają za mocne strony (atuty) jego gminy oraz od 10 do 15, które uważają za słabe strony. Tak samo wybierano od 10 do 15 czynników przy szansach i zagrożeniach. Prowadzący spotkanie na bieżąco udzielał informacji w przypadku występujących wątpliwości. Ankiety ze względów organizacyjnych musiały być oddane bezpośrednio po wypełnieniu. Zastosowana metoda ma cechy metody audytoryjnej, która ze względu na wiele swoich cech należy do efektywnych i wiarygodnych.

Czynniki wewnętrzne charakteryzowały najczęściej występujące problemy i potrzeby społeczności lokalnej, pojawiające się i występujące, od co najmniej kilkunastu lat. Były to: problemy budowy i rozbudowy dróg oraz ich najbliższego otoczenia, infrastruktury technicznej, rozwoju gospodarki na obszarze LGD ZS, funkcjonowania szkolnictwa, sportu, rekreacji i kultury oraz analizowane głębiej problemy aktywności społecznej mieszkańców. Z kolei wśród czynników zewnętrznych wyodrębnić można takie jak: możliwości finansowania i dofinansowywania działalności gospodarczej i społecznej środkami z UE, makroekonomiczne uwarunkowania prowadzenia działalności gospodarczej w kraju i regionie, popyt i zapotrzebowanie na żywność w układzie makroekonomicznym oraz wybrane problemy makrospołeczne.

Szczegółowe wyniki przeprowadzonych analiz przedstawia diagram identyfikacji elementów SWOT.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

IV.1 Diagram identyfikacji elementów SWOT

Podstawą klasyfikacji czynników był procentowy udział wskazań na dany czynnik z całkowitej liczby uczestników spotkań konsultacyjnych.

Tabela nr 15 Analiza SWOT

		Charakterystyka oddziaływania czynnika	Charakterystyka oddziaływania Czynnika
		Pozytywny (+)	Negatywny (-)
Miejsce występowania czynnika	Wewnętrzne „dzisiaj”, tutaj	MOCNE STRONY pow. 50% <ol style="list-style-type: none"> 1. Atrakcyjność przyrodnicza gminy 2. Zasoby sieci wodociągowej oraz obiektów towarzyszących 40 - 50 % 3. Tendencje do osiedlania się na obszarach wiejskich 4. Dostęp do Internetu 5. Stan infrastruktury sportowej na terenie gminy 6. 6. Organizacja i sprawność funkcjonowania OSP 	SŁABE STRONY pow. 60 % <ol style="list-style-type: none"> 1. Stan i znacząca ilość ścieżek rowerowych w gminie 2. Proces tworzenia nowych miejsc pracy 50 – 60 % 3. Stan i znacząca ilość chodników ulicznych 40 – 50 % 4. Stan dróg na terenie gminy 5. Budowa i rozbudowa odnawialnych źródeł energii (OZE) 6. Uruchamianie na obszarze gminy żłobków
	Zewnętrzne „jutro”, tam	SZANSE pow. 60% <ol style="list-style-type: none"> 1. Stopień dostępności środków finansowych z UE 50 -60% 2. Możliwość wsparcia środków własnych środkami unijnymi 3. Rozwój krajowego przetwórstwa rolno-spożywczego 4. Rosnący popyt na lokalne produkty spożywcze 5. Tendencje do prowadzenia zdrowego stylu życia 40 – 50% 6. właściwe wykorzystanie perspektywy finansowe 2014 – 2020 7. Wzrastająca ilość podmiotów gospodarczych, zwłaszcza MSP 8. Wzrost świadomości społecznej i obywatelskiej mieszkańców 9. Brak zanieczyszczeń przemysłowych 	ZAGROŻENIA pow. 60% <ol style="list-style-type: none"> 1. Skomplikowane procedury pozyskiwania środków finansowych z UE 2. Atomizacja (rozbicie) społeczeństwa i zamykanie się ludzi w kręgu własnych spraw 50 – 60% 3. słabe przygotowanie społeczeństwa do korzystania z funduszy unijnych 4. Brak zaliczkowania środków unijnych i biurokracja przy ich pozyskiwaniu 5. Niski przyrost naturalny i emigracja młodych 6. Wysokie podatki i koszty pracy 7. Starzenie się społeczeństwa 8. Niechęć dużej części społeczeństwa do działalności społecznej 9. Możliwość występowania klęsk żywiołowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Do mocnych stron obszaru mieszkańcy zaliczyli atrakcyjność przyrodniczą gminy oraz infrastrukturę techniczną w zakresie sieci wodociągowej. W powszechnej opinii mieszkańców są to tereny pozbawione większych Zakładów przemysłowych, dzięki czemu środowisko przyrodnicze jest nieskażone. Z kolei infrastruktura wodociągowa to efekt trwających już blisko 25 lat nakładów inwestycyjnych w tym zakresie. Z punktu widzenia formułowania celów rozwojowych są to atuty, które w pośredni sposób powinny przyczynić się do rozwoju obszaru LSR. Korzystnie został również określony dostęp do Internetu, jako kolejny element infrastruktury technicznej.

Gminy wchodzące w skład LGD ZS położone są wokół 80-tysięcznego miasta Siedlce. Wsie położone w odległości do 15 – 20 km w ostatnich kilkunastu latach stanowią obszar, na którym osiedlają się (budownictwo jednorodzinne) dotychczasowi mieszkańcy Siedlec oraz rodziny pochodzące z innych

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

regionów. Jest to zjawisko bardzo korzystne dla rozwoju LGD ZS. Fakt ten powinien mieć istotne znaczenie z punktu widzenia prezentowanych w dalszych częściach przedsięwzięć.

Bardziej złożona jest pozytywna ocena stanu infrastruktury sportowej. Otóż w konsultacjach brali udział w zdecydowanej większości starsi mieszkańcy gmin (nie młodzież), u których znajomość obiektów sportowych jest niedostateczna. Dlatego też stan infrastruktury sportowej określili, jako mocną stronę. Szczegółowa analiza wyników badań wśród młodzieży była diametralnie odmienna. Jedynie ok. 15% uznało ją za dobrą.

Analizę i ocenę słabych stron przedstawiona została w odmienny sposób. Otóż 2 elementy mają tutaj kluczowe znaczenie. Pierwszym z nich jest, określony jako słaba strona, proces tworzenia nowych miejsc pracy. Drugi element tworzą (wymienione w diagramie w pkt 1, 3, 4) drogi, chodniki uliczne i ścieżki rowerowe. Prowadzone w poprzedniej perspektywie finansowej 2007 – 2013 inwestycje drogowe z dużym udziałem środków unijnych radykalnie poprawiły jakość dróg. Jednak (wspominane już w diagnozie) wieloletnie zaległości w zakresie infrastruktury drogowej w dalszym ciągu stanowią podstawowy problem rozwojowy naszych gmin. Wyniki badań, zaczynając od analizy materiałów promocyjnych z wyborów samorządowych, poprzez obszerne badania ankietowe (1 548 respondentów) oraz elementy analizy SWOT, jednoznacznie wskazują, że drogi to główny problem społeczności lokalnej. Ich rozwiązywaniem będą zajmować się głównie jednostki samorządu terytorialnego (gminy i powiat). Charakterystyczna jest natomiast negatywna ocena stanu i liczby na obszarze LGD ZS ścieżek rowerowych oraz chodników ulicznych. Występuje w tym przypadku charakterystyczne zjawisko polegające na tym, że po zaspokojeniu w pierwszej kolejności potrzeb drogowych, następnymi z kolei oczekiwaniami są inwestycje właśnie w ścieżki rowerowe oraz chodniki uliczne. Konsultacje społeczne jednoznacznie potwierdziły takie hipotezy. Z punktu widzenia wdrażania LSR ma to istotne znaczenie, ponieważ przedsięwzięcia z tego obszaru mogą być wpisane w jej realizację.

Drugi zasadniczy problem to tworzenie nowych miejsc pracy. Zarówno w trakcie dyskusji na spotkaniach, na których prowadzone były badania ankietowe, jak i w trakcie konsultacji społecznych, tworzenie miejsc pracy to podstawowy postulat, oczekiwanie i potrzeba mieszkańców. Za najbardziej właściwe uznajemy takie podejście, w którym z jednej strony powstawać będą nowe firmy lub rozwijać się istniejące, natomiast z drugiej strony osoby poszukujące pracy będą podnosić swoje kwalifikacje, stając się dzięki temu bardziej atrakcyjnymi na rynku pracy. Efektem takiego podejścia powinien być wzrost produkcji lub wielkość świadczonych usług.

Diagram identyfikuje czynniki zewnętrzne wpływające na procesy rozwojowe. Syntetyzując 9 czynników, które zostały określone przez mieszkańców jako szanse w rozwoju obszaru LGD ZS, można wyodrębnić 3 ich główne grupy. Pierwsza z nich to środki finansowe z UE, druga to produkcja zdrowej żywności, natomiast trzecia (którą przedstawimy w powiązaniu z zagrożeniami) to świadomość społeczna i obywatelska. Mieszkańcy obszaru LGD ZS za największą szansę w rozwoju swoich gmin uznają środki finansowe z UE. Jest to klasyczne zewnętrzne finansowanie rozwoju gospodarczego. Historia gospodarcza zna dużo takich sytuacji, kiedy to nawet niewielkie dofinansowanie może w bardzo znaczący sposób przyczynić się do rozwoju regionu. Dostępność środków unijnych, możliwość wspierania własnych środków finansowych środkami unijnymi, czy właściwe ich wykorzystanie zostały określone, jako szanse rozwojowe naszych gmin. W takiej sytuacji należy jedynie wyrazić przypuszczenie, że społeczność lokalna będzie się aktywnie włączać w procesy ich pozyskiwania.

Szansę rozwoju swojego obszaru mieszkańcy gmin LGD ZS widzą również w występujących w skali kraju, jak również w Europie wzroście zainteresowania produkcją i spożyciem zdrowej żywności oraz tendencjami do prowadzenia zdrowego stylu życia. Powinno to pociągać za sobą wzrost popytu na nią. Mamy tutaj do czynienia z następującym zjawiskiem. Otóż z jednej strony (co wykazywaliśmy w diagnozie) istnieje bardzo niskie zainteresowanie problemami organizacji rolnictwa i produkcji rolnej, natomiast z drugiej strony widzenie szans rozwojowych w produkcji zdrowej żywności.

Trzecim elementem, który społeczność lokalna uznaje za szansę to wzrost świadomości społecznej i obywatelskiej na poziomie makrospołecznym. Takie podejście mieszkańców obszaru LGD ZS jest bardzo interesujące z punktu widzenia budowy kapitału społecznego. Element ten będzie bardzo mocno wykorzystywany w działaniach oraz przedsięwzięciach związanych z aktywizacją społeczną mieszkańców oraz wzrostem zainteresowania organizacji pozarządowych.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Bardzo wyraźnie został podkreślony niski poziom zaangażowania społecznego mieszkańców oraz atomizacja społeczeństwa. Zagrożeniem jest również jego starzenie się. Dlatego też budowa kapitału społecznego musi znaleźć swoje odzwierciedlenie w formułowanych celach i przedsięwzięciach.

Przedstawione powyżej mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia stanowiły podstawę i punkt wyjścia do formułowania celów ogólnych i szczegółowych oraz przedsięwzięć.

IV.2 Problemy i wyzwania w rozwoju społecznym i gospodarczym obszaru LGD ZS (wnioski z przeprowadzonych analiz)

Badania ankietowe przeprowadzone na grupie 1 548 mieszkańców, konsultacje społeczne zrealizowane w trakcie 12 spotkań, w czasie których przedmiotem oceny był mocne i słabe strony obszaru LGD ZS oraz szanse i zagrożenia wynikające z oddziaływania czynników zewnętrznych, spotkania warsztatowe, jak również konsultacje indywidualne stanowiły podstawę do opracowania oraz klasyfikacji kluczowych problemów (wyzwań) obszaru działania LGD ZS.

Wyodrębniono 3 główne obszary problemowe:

1. Aktywizacja i integracja mieszkańców oraz poprawa samoorganizacji i zarządzania na poziomie społeczności lokalnej.
2. Niewystarczająca liczba podmiotów gospodarczych, niedostateczna współpraca między nimi oraz zbyt niskie kompetencje i umiejętności zawodowe części mieszkańców ograniczają rozwój lokalnego rynku pracy.
3. Braki w infrastrukturze oraz niedostatecznie wykorzystywana istniejąca, ogranicza możliwości racjonalnego spędzania wolnego czasu na terenie własnego miejsca zamieszkania oraz jego najbliższych okolic, zmniejszają również atrakcyjność obszaru LGD ZS. Niewystarczający poziom usług społecznych (socjalne, kulturalne itp.) dodatkowo obniża jakość życia, co przekłada się negatywnie na związek mieszkańców z miejscem zamieszkania.

W poniższych tabelach przedstawione zostały kluczowe problemy, przyczyny problemów oraz ich negatywne następstwa.

Tabela nr 16 Opis problemu kluczowego z uwzględnieniem przyczyn i negatywnego następstwa

Problem kluczowy 1	
Niedostateczna indywidualna aktywność mieszkańców oraz organizacji pozarządowych i grup społecznych, a także niewystarczająca świadomość dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego ograniczają budowę kapitału społecznego na obszarze LGD ZS.	
Przyczyny problemu	Negatywne następstwa
1. Niski stopień zainteresowania społeczności lokalnej aktywnym udziałem w życiu publicznym swojej miejscowości i gminy.	Przedstawione przyczyny występujących problemów sformułowanych, jako problem kluczowy 1, wywołują określone następstwa. Jako główny skutek należy uznać zdecydowanie za niski udział ogółu społeczności lokalnej w życiu publicznym obszaru LGD ZS. Nastęstwem takiej sytuacji jest również niewystarczająca liczba organizacji pozarządowych. W przypadku LGD ZS ma również miejsce relatywnie wysokie terytorialne zróżnicowanie aktywności społecznej. Przedstawione powyżej następstwa przekładają się również na niski stopień zainteresowania ogółu społeczności lokalnej włączaniem się w różne obszary życia publicznego. Przedstawione powyżej konsekwencje, bardziej o charakterze szczegółowym, przekładają się na następstwa o charakterze ogólnym. Niewystarczający udział społeczności lokalnej w życiu publicznym ogranicza rozwój społeczno-gospodarczy danego obszaru. Czynnik ludzki mający podstawowe znaczenie w kształtowaniu rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw jest w sytuacjach jego
2. Silna koncentracja uwagi społeczeństwa na codziennym życiu zawodowym, rodziny oraz najbliższego otoczenia.	
3. Zbyt niskie wsparcie aktywności społecznej mieszkańców ze strony instytucji i organizacji rządowych i samorządowych.	
4. Alternatywne możliwości spędzania wolnego czasu, zwłaszcza przez młodzież (Internet, telewizja).	

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

5. Brak dostatecznej liczby obiektów kultury i innych miejsc spotkań (zadbane i estetyczne świetlice wiejskie, dostęp do pomieszczeń szkolnych w godzinach popołudniowych).	ograniczonej aktywności wykorzystywany nie w pełni. Natomiast myśl ludzka, tworzone przez człowieka koncepcje oraz umiejętność współdziałania tworzą nowe wartości umożliwiające postęp społeczny.
---	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Tabela nr 17 Opis problemu kluczowego z uwzględnieniem przyczyn i negatywnego następstwa

Problem kluczowy 2	
Niewystarczająca liczba podmiotów gospodarczych, m.in. i przedsiębiorstw społecznych i niedostateczna współpraca między nimi oraz zbyt niskie kompetencje i umiejętności zawodowe części mieszkańców, w szczególności osób z grup defaworyzowanych ograniczają rozwój lokalnego rynku pracy.	
Przyczyny problemu	Negatywne następstwa
<p>1. Niski poziom ogólnego rozwoju gospodarczego obszarów Wschodniej Polski i ściśle z tym związana emigracja młodych ludzi z obszaru LGD ZS.</p> <p>2. Ograniczone możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych przez przedsiębiorstwa na rozwijanie firm ze względu na ograniczoną liczbę oraz silną konkurencję.</p> <p>3. Ograniczona liczba oraz niedostateczny poziom rozwoju instytucji i organizacji otoczenia biznesu świadczą usługi na rzecz przedsiębiorstw na różnych etapach ich rozwoju.</p> <p>4. Niskie lub nieadekwatne do potrzeb rynku pracy kompetencje zawodowe</p>	<p>Przedstawione przyczyny wywołują określone następstwa w obszarze funkcjonowania życia gospodarczego. W pierwszej kolejności należy wymienić niedostateczne wykorzystywanie istniejącego potencjału ludzkiego, co przejawia się marginalizacją określonej części mieszkańców obszaru LGD ZS. W tym przypadku dotyczy to części młodzieży, osób bezrobotnych oraz osób długotrwale bezrobotnych. Powstają problemy o charakterze psychologicznym oraz społecznym. Inna grupa negatywnych następstw dotyczy stopnia wykorzystania istniejącego potencjału wytwórczego w przedsiębiorstwach, ze względu na trudności ze sprzedażą wytworzonych produktów i usług. Na obszarze LGD ZS faktycznie prowadzi działalność gospodarczą zbyt niska, w stosunku do możliwości i potrzeb, liczba podmiotów. Należy wyraźnie zaznaczyć, że chodzi o podmioty gospodarcze faktycznie funkcjonujące. Jednocześnie występuje zbyt małe zróżnicowanie rodzajów prowadzonej działalności gospodarczej.</p> <p>Inne negatywne następstwa dotyczą niedostosowania kompetencji i umiejętności zawodowych części mieszkańców do potrzeb lokalnego rynku pracy.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Tabela nr 18 Opis problemu kluczowego z uwzględnieniem przyczyn i negatywnego następstwa

Problem kluczowy 3	
Braki w infrastrukturze oraz niedostatecznie wykorzystywana istniejąca, ograniczają możliwości racjonalnego spędzania wolnego czasu na terenie własnego miejsca zamieszkania oraz jego najbliższych okolic, zmniejszają również atrakcyjność obszaru LSR dla turystów.	
Niewystarczający poziom usług społecznych (usługi kulturalne, socjalne, itd.) dodatkowo obniżają jakość życia, co przekłada się na negatywnie na związek mieszkańców z miejscem zamieszkania.	
Przyczyny problemu	Negatywne następstwa
<p>1. Niedostateczne i niewystarczające (wieloletnie) nakłady inwestycyjne na drogi oraz inne obiekty użyteczności publicznej.</p> <p>2. Niski poziom wykorzystywania</p>	<p>Podane przyczyny problemów wywołujące negatywne następstwa idą dwukierunkowo i wzajemnie na siebie oddziałują, kształtując w ten sposób brak racjonalnego i korzystnego dla rozwoju człowieka organizacji czasu wolnego na obszarze LGD ZS.</p> <p>Ukształtowane historycznie przez poprzednie pokolenia</p>

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

<p>istniejących obiektów infrastruktury publicznej (świetlice wiejskie, boiska i place sportowe, tereny rekreacyjne itp.)</p> <p>3. Niedostateczna popularyzacja i promocja aktywnych form wypoczynku przez organizacje i instytucje pozarządowe jak również władze lokalne.</p> <p>4. Niska pozycja racjonalnego wypoczynku w hierarchii wartości społeczności obszarów wiejskich.</p>	<p>niewłaściwe podejście mieszkańców obszarów wiejskich do racjonalnego wypoczynku ma swoje negatywne konsekwencje w samopoczuciu, zdrowiu i radości życia społeczności lokalnej obecnie. Wywołuje brak zainteresowania wydarzeniami, imprezami kulturalnymi i uprawianiem sportu Ogranicza, a nawet hamuje rozwój intelektualny mieszkańców obszaru działania LGD ZS. Ważnym elementem tego rozwoju jest świadomość historyczna społeczeństw, zwłaszcza dotycząca historii własnego regionu. Należy przy tym rozumieć historię w szerokim ujęciu, jak również znajomość zasobów przyrodniczych. Te obszary życia należy traktować, jako ważny element tożsamości, która oddziałuje również na nasze zachowania. Mają one również wpływ na naszą aktywność w sferze życia społecznego i publicznego.</p>
---	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

ROZDZIAŁ V CELE I WSKAŹNIKI

V.1 Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru.

Na podstawie wniosków płynących z badań ankietowych, licznych spotkań informacyjnych w gminach (zazwyczaj towarzyszącym zebraniom, poświęconym wyborom sołtysa w I kwartale 2015 r.), spotkań Międzygminnego Zespołu ds. przygotowania LSR, spotkań konsultacyjnych w gminach i konsultacji prowadzonych za pośrednictwem strony internetowej, przygotowana została analiza SWOT obszaru LGD ZS i zestawienie wskazanych przez mieszkańców problemów obszaru. Na tej bazie przygotowane zostało zestawienie problemów, które zgodnie z metodyką prac nad LSR, podzielone zostało na problemy oraz ich przyczyny i skutki.

Z tak stworzonego drzewa celów wybrane do realizacji w ramach LSR zostały te cele i przedsięwzięcia, które są bezpośrednio możliwe do realizacji w ramach PROW na lata 2014 – 2020, działanie M19 „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER (RLKS – rozwój lokalny kierowany przez społeczność) (art. 35 ww. rozporządzenia nr 1303/2013)” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Tabela nr 19 Cele ogólne, cele szczegółowe i przedsięwzięcia

Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Preferowany zakres projektów w ramach Przedsięwzięć	Sposób realizacji	Uzasadnienie
Cel ogólny: I. Wzmocnienie kapitału społecznego oraz zachowanie dziedzictwa lokalnego.				
<p>I.1. Kształtowanie tożsamości lokalnej w szczególności poprzez zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego</p>	<p>I.1.1. Wspieranie ochrony środowiska poprzez inicjatywy proekologiczne i chroniące lokalne zasoby przyrodnicze</p>	<p>1. Wspieranie działań polegających na rewitalizacji obiektów i miejsc należących do dziedzictwa przyrodniczego obszaru LSR. 2. Wspieranie działań obejmujących wyposażenie podmiotów działających w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych. 3. Wspieranie działań polegających na inwentaryzacji obiektów zaliczanych do dziedzictwa przyrodniczego obszaru. 4. Realizacja inicjatyw edukacyjnych w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych. 5. Realizacja praktycznych działań na rzecz ochrony przyrody i ochrony gatunkowej. 6. Utworzenie Centrum Informacji Przyrodniczej dla Obszaru LGD ZS. 7. Wspieranie działań upowszechniających zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.</p>	<p>Wspierany zakres operacji (19.2):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie dziedzictwa lokalnego • Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej • Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych • Promocja obszaru objętego LSR <p>Sposób realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe • Operacje własne <p>oraz</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja (19.4) • Współpraca (19.3) 	<p>W ramach przedsięwzięcia wspierane będą projekty w zakresie ochrony środowiska, zarówno te, które w bezpośredni sposób będą się przyczyniać do zachowania lokalnych zasobów przyrodniczych, jak i te, które wpływać będą na wzrost świadomości dziedzictwa przyrodniczego. Realizowane będą operacje dotyczące rozwoju infrastruktury przyrodniczej, jak i projekty edukacyjne.</p> <p>Promowane będzie podejście partnerskie na rzecz zachowania dziedzictwa przyrodniczego. Realizowany będzie również projekt pt.: „Utworzenie Centrum Informacji Przyrodniczej dla Obszaru LGD ZS”, które świadczyć będzie porady związane z prawem ochrony środowiska, interwencjami terenowymi w sprawie gatunków chronionych i łownych, działalności ludzkiej na obszarach chronionych, inwestycjami drogowymi, wiatrowymi. W ramach niego realizowane będą działania wspierające aktywność NGO i mieszkańców na rzecz realizacji programów proekologicznych. Centrum będzie „instytucją” promującą walory obszaru, wspierającą merytorycznie pro-przyrodnicze inicjatywy lokalne, sieciującą firmy, instytucje, NGO-sy wokół kwestii przyrodniczych i klimatycznych, koordynującym ich działania.</p>
	<p>I.1.2. Wspieranie działań polegających na rewitalizacji obiektów i miejsc należących do lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego</p>	<p>1. Wspieranie działań polegających na rewitalizacji obiektów i miejsc należących do lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego (h-k) obszaru (parki, skwery, pomniki, kapliczki, itd.). 2. Wspieranie działań obejmujących wyposażenie podmiotów należących do lokalnego dziedzictwa (h-k). 3. Wspieranie działań polegających na inwentaryzacji obiektów zaliczanych do dziedzictwa (h-k) obszaru.</p>	<p>Wspierany zakres operacji (19.2):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej • Zachowanie dziedzictwa lokalnego • Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z 	<p>W ramach przedsięwzięcia wspierane będą projekty w zakresie rewitalizacji obiektów i miejsc należących do lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego, jak i te, które wpływać będą na wzrost świadomości dziedzictwa historycznego i kulturowego obszaru. Realizowane będą operacje dotyczące rozwoju infrastruktury przyrodniczej, jak i projekty edukacyjne.</p> <p>Przedsięwzięcie zakładać będzie udział podmiotów reprezentujących różne sektory oraz podejście</p>

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

		4. Realizacja inicjatyw edukacyjnych w zakresie zachowania dziedzictwa (h-k). 5. Wspieranie działań upowszechniających zwiększanie wykorzystania OZE i w obiektów i miejsc należących do lokalnego dziedzictwa (h-k) obszaru.	wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych <ul style="list-style-type: none"> Promocja obszaru objętego LSR Sposób realizacji – operacje konkursowe Oraz <ul style="list-style-type: none"> Operacje własne Aktywizacja (19.4) Współpraca (19.3) 	partnerskie na rzecz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego.
2. Aktywizacja i integracja mieszkańców oraz poprawa samoorganizacji i zarządzania na poziomie społeczeństw lokalnych	I.2.1) Aktywizacja i integracja społeczności lokalnych oraz rozwój współpracy międzysektorowej	1. Rozwój oferty na funkcjonowanie i wykorzystanie potencjału miejsc integracji społecznej. 2. Wspieranie realizacji programów aktywizujących mieszkańców obszaru. 3. Wspieranie programów ukierunkowanych na poprawę współpracy sektora publicznego, gospodarczego i społecznego (konferencje, warsztaty, wizyty studyjne, itd.). 4. „Utworzenie Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych oraz Przedsiębiorczości dla Obszaru LGD ZS”. 5. Doradztwo prawne i ekonomiczne dla przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych. 6. Organizacja szkoleń oraz innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym w kraju i za granicą dla przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych.	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych. Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> Operacje konkursowe oraz Operacje własne Aktywizacja (19.4) Współpraca (19.3) 	W ramach przedsięwzięcia wspierane będą projekty w zakresie aktywizacji mieszkańców i integracji społeczności lokalnych. Ważnym obszarem wsparcia będą projekty wzmacniające III Sektor oraz jego współpracę z administracją publiczną oraz sektorem gospodarczym. Przedsięwzięcie zakładać będzie udział podmiotów reprezentujących różne sektory oraz podejście partnerskie na rzecz zachowania dziedzictwa historycznego i kulturowego. Realizowany będzie również projekt, pt.: „Utworzenie Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych oraz Przedsiębiorczości dla Obszaru LGD ZS” , które świadczyć będzie szerokie wsparcie dla NGO, grup nieformalnych, lokalnych liderów, przedsiębiorców i osób planujących założyć firmę lub organizację. W ramach niego realizowane będą działania wspierające aktywność NGO, przedsiębiorców i mieszkańców. Centrum będzie „instytucją” siecującą firmy, instytucje, NGO-sy, koordynującą ich działania. Założenia funkcjonowania centrum będą nawiązywały do inkubatorów dla NGO oraz inkubatorów przedsiębiorczości.
	I.2.2) Wspieranie rozwoju organizacji	1. Działania na rzecz integracji lub wspierania rozwoju zespołów folklorystycznych, artystycznych, grup sportowych, itd.	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> wzmocnienie kapitału społecznego, w tym poprzez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie 	W ramach przedsięwzięcia wspierane będą projekty mające na celu rozwój potencjału III sektora i grup nieformalnych, poprzez wspieranie aktywności grup folklorystycznych, artystycznych, grup sportowych, itd.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

	pozarządowych oraz grup nieformalnych	2. Wspieranie działań organizacji pozarządowych i grup nieformalnych.	ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych. Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe • Operacje własne • Aktywizacja (19.4) • Współpraca (19.3) 	lub wspieranie działań organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, poprzez ich doposażenie. W ramach tego przedsięwzięcia realizowany będzie również projekt „Forum Inicjatyw Obywatelskich Ziemi Siedleckiej”.
II. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oraz wzrost zatrudnienia				
1. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby z zachowaniem zasad ochrony środowiska	II.1.1) Tworzenie nowych podmiotów gosp. oraz podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w tym zakresie.	1. Budowa, adaptacja , remont pomieszczeń przeznaczonych do prowadzenia działalności produkcyjnej lub usługowej. 2. Zakup wyposażenia, maszyn, urządzeń oraz środków transportu do prowadzenia działalności gospodarczej. 3. Rozwój działań wykorzystujących odnawialne źródła energii lub wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych przyjaznych dla środowiska lub klimatu.	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie działalności gospodarczej Sposób realizacji: Operacje konkursowe oraz <ul style="list-style-type: none"> • Operacje własne • Aktywizacja (19.4) • Współpraca (19.3) 	W ramach przedsięwzięcia wspierane będą operacje z zakresu podejmowania działalności gospodarczych. Preferowane będą operacje realizowane przez grupy defaworyzowane.
	II.1.2) Rozwijanie działalności przez istniejące podmioty gospodarcze oraz podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w tym zakresie	1. Budowa, adaptacja , remont pomieszczeń przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej. 2. Zakup wyposażenia, maszyn, urządzeń oraz środków transportu do prowadzenia działalności gospodarczej. 3. Rozwój działań wykorzystujących OZE lub wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych przyjaznych dla środowiska lub klimatu. 4. Wspieranie działań w kierunku rozwoju usług, a także drobnej wytwórczości, podnoszenia kompetencji pracowników.	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • Rozwijanie działalności gospodarczej Sposób realizacji: Operacje konkursowe oraz <ul style="list-style-type: none"> • Operacje własne • Aktywizacja (19.4) • Współpraca (19.3) 	W ramach tego przedsięwzięcia wspierane będą operacje z zakresu rozwijania działalności gospodarczych. Preferowane będą operacje wspierające przedstawicieli wskazanych grup defaworyzowanych oraz rozwijające usługi wskazane podczas konsultacji społecznych jako priorytetowe.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

		5. Rozwój działań wykorzystujących odnawialne źródła energii lub ulepszanie istniejących lub wdrażanie nowych rozwiązań technologicznych przyjaznych dla środowiska lub klimatu.		
2. Promocja współpracy i przedsiębiorczości społecznej	II.2.1) Tworzenie miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych oraz podnoszenie ich kompetencji	1. Wsparcie tworzenia miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych: długotrwale bezrobotni, 50+, kobiety powracające na rynek pracy, osoby do 30 roku życia, w szczególności poprzez: a) tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej, np. spółdzielni socjalnych, zakładów aktywności zawodowej, itd., b) rozwijanie działalności istniejących PES, c) podnoszenie kompetencji osób z grup defaworyzowanych, związanych z tworzeniem dla nich miejsc pracy. 2. Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych lub wspieranie istniejących.	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • Podejmowanie działalności gospodarczej • Rozwijanie działalności gospodarczej Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe oraz • Operacje własne • Aktywizacja (19.4) • Współpraca (19.3)	W ramach przedsięwzięcia wspierane będą głównie operacje z zakresu podejmowania i rozwijania działalności gospodarczych. Preferowane będą operacje realizowane / wspierające przedstawicieli wskazanych grup defaworyzowanych. Promowane będzie podejście partnerskie na rzecz przedsiębiorczości społecznej.
III. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD ZS oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców				
1. Wsparcie dla rozwoju infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania OZE	III.1.1) Wpieranie działań polegających na budowie lub modernizacji i adaptacji obiektów użyteczności publ. lub zmianie zagospodarowy	1. Rozbudowa i uatrakcyjnienie lokalnej infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej (place zabaw, siłownie zewnętrzne, boiska, itd.). 2. Wspieranie działań obejmujących budowę, modernizację i wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury, turystyki i rekreacji. 3. Wsparcia działań, polegających na zwiększeniu wykorzystania odnawialnych źródeł energii w przestrzeni publicznej.	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej • Zachowanie dziedzictwa lokalnego Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> • Projekty konkursowe • Operacje własne • Aktywizacja (19.4) • Współpraca (19.3)	W ramach przedsięwzięcia wpieranie będą projekty polegające na budowie lub modernizacji i adaptacji obiektów użyteczności publicznej lub zmianie zagospodarowywania przestrzeni publicznej lub zwiększeniu wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Ważną częścią przedsięwzięcia będą operacje polegające na rozbudowie i uatrakcyjnieniu lokalnej infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej (place zabaw, siłownie zewnętrzne, boiska, itd.). W realizacji przedsięwzięcia promowane będzie podejście partnerskie na trwałości projektów.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

	wania przestrzeni publ. lub zwiększeniu wykorzystania OZE			
	III.1.2) Wspieranie działań polegających na poprawie dostępności komunikacyjnej .	1. Wspieranie operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego, które: a) umożliwiają połączenie obiektów użyteczności publicznej, w których są świadczone usługi społeczne, zdrowotne, opiekuńczo-wychowawcze lub edukacyjne dla ludności lokalnej, z siecią dróg publicznych albo b) skracają dystans lub czas dojazdu do tych obiektów.	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych, które: a) umożliwiają połączenie obiektów użyteczności publicznej, w których są świadczone usługi społeczne, zdrowotne, opiekuńczo-wychowawcze lub edukacyjne dla ludności lokalnej, z siecią dróg publicznych albo b) skracają dystans lub czas dojazdu do tych obiektów Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> • Projekty konkursowe • Operacje własne • Aktywizacja (19.4) • Współpraca (19.3)	W ramach Przedsięwzięcia wspierane będą operacje beneficjentów gmin lub powiatów.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

<p>2. Tworzenie i rozwijanie oferty obszaru LGD ZS oraz jego promocja</p>	<p>III.2.1) Tworzenie i rozwijanie oferty obszaru w oparciu o bazę rekreacyjno-kulturalną</p>	<p>1. Rozwój usług turystycznych w oparciu o lokalne zasoby historyczne, przyrodnicze i kulturowe (oznakowanie zabytków, tablice informacyjne, izby pamięci, muzea, ścieżki edukacyjne itd.) 2. Wspieranie działań, służących budowaniu zintegrowanego systemu informacji turystycznej, w szczególności poprzez utworzenie platformy internetowej, która będzie sieciowała informacje turystyczne obszaru; tworzenie pakietów turystycznych, itp. 3. Wspieranie działań promocyjnych, dotyczących produktów lokalnych (organizacja i udział w targach turystycznych, targach lokalnych, imprezach, giełdach produktów, itp.)</p>	<p>Wspierany zakres operacji (19.2):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej • Promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych. <p>Sposób realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe • Projekty współpracy oraz • Aktywizacja (19.4) • Operacje własne • Współpraca (19.3) 	<p>Przedsięwzięcie to będzie miało charakter zintegrowany i w jego ramach realizowane będą zarówno operacje z zakresu rozwoju lokalnej infrastruktury turystycznej, jak i rozwoju usług turystycznych. Szczególny nacisk położony zostanie na rozwijanie lokalnego systemu szlaków turystycznych, w tym rowerowych, pieszych, kajakowych oraz konnych oraz form aktywnej turystyki. W w/w obszarach realizowane będą projekty współpracy. W realizacji przedsięwzięcia zakłada się udział podmiotów reprezentujących 3 sektory (publiczny, gospodarczy i społeczny) oraz mieszkańców. Promowane będzie podejście partnerskie na rzecz tworzenia i rozwijania oferty obszaru LGD ZS oraz jego promocji.</p>
		<p>4. Rozwój systemu szlaków turystycznych oraz ścieżek rekreacyjno-edukacyjnych (np. przyrodnicze, historyczne, kulinarne, questing, geocaching, szlaki tematyczne, itp.) 5. Opracowanie oraz druk map, przewodników i informatorów turystycznych, itp. 6. Wyznaczanie, oznakowywanie tras turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych, wodnych i innych) oraz wdrażanie projektów edukacyjnych i poznawczych, w szczególności innowacyjnych. 7. Wspieranie działań, służących zagospodarowaniu turystycznemu rzek: Liwiec, Świder i Kostrzyń.</p>		

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

		8. Wspieranie działań, związanych z rozwojem kadr turystyki.		
	III.2.2) Upowszechnianie wiedzy o obszarze	1. Organizacja i wspieranie wydarzeń kulturalno-rozrywkowych (festiwale, festyny, rajdy, warsztaty, itp.), w szczególności mających na celu podniesienie wiedzy na temat historii, kultury, kulinariów, przyrody, ochrony środowiska lub zmian klimatycznych, ekologii oraz innowacji gmin wchodzących w skład obszaru.	Wspierany zakres operacji (19.2): <ul style="list-style-type: none"> • Promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych. Sposób realizacji: <ul style="list-style-type: none"> • Operacje konkursowe • Projekty współpracy oraz <ul style="list-style-type: none"> • Operacje własne • Aktywizacja (19.4) • Współpraca (19.3) 	W ramach tego przedsięwzięcia realizowane będą projekty, polegające na organizacji wydarzeń kulturalno-rozrywkowych (festiwale, festyny, rajdy, warsztaty, itp.), w szczególności mających na celu wzrost wiedzy mieszkańców i turystów na temat historii, kultury, kulinariów, przyrody, ochrony środowiska lub zmian klimatycznych, ekologii oraz innowacji gmin wchodzących w skład obszaru. W ramach tego przedsięwzięcia realizowane będzie również zadanie „Punkt informacji turystycznej/Centrum informacji Ziemi Siedleckiej”, polegające na promocji obiektów i miejsc należących do lokalnego dziedzictwa historycznego, kulturowego i turystycznego obszaru LGD Ziemi Siedleckiej.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 20 Wskaźniki

1.0	CEL OGÓLNY 1	Wzmocnienie kapitału społecznego oraz zachowanie dziedzictwa lokalnego
2.0	CEL OGÓLNY 2	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oraz wzrost zatrudnienia
3.0	CEL OGÓLNY 3	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej obszaru LGD ZS oraz poprawa jakości życia jego mieszkańców
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Kształtowanie tożsamości lokalnej w szczególności poprzez zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego
1.2		Aktywizacja i integracja mieszkańców oraz poprawa samoorganizacji i zarządzania na poziomie społeczeństw lokalnych
2.1		Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o lokalne zasoby z zachowaniem zasad ochrony środowiska
2.2		Promocja współpracy i przedsiębiorczości społecznej
3.1		Wsparcie dla rozwoju infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii
3.2		Tworzenie i rozwijanie oferty obszaru LGD ZS oraz jego promocja

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	stan początkowy 2015 Rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.0	Wzmocnienie kapitału społecznego w kształtowaniu i rozwoju obszaru LGD ZS				
	- Wskaźnik III sektora (liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) - Poziom znajomości dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego obszaru LGD ZS	szt. % mieszk.	24,59 0	27,50 5	Dane statystyczne GUS /dane z gmin Badania ankietowe
W2.0	Wsparcie rozwoju gospodarczego obszaru LGD ZS - Wskaźnik przedsiębiorczości (liczba podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 10 tys. mieszkańców)	szt.	669,57	676,44	Dane statystyczne GUS
W3.0	Wzmocnienie potencjału turystycznego obszaru LGD ZS				
	- Liczba osób korzystających z infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej - Poziom wzrostu wiedzy o obszarze LGD ZS	osoba % mieszk.	0 0	10000 5	Dokumentacja LGD ZS, dane z gmin, GUS/ pomiar liczby użytkowników/ informacja /ankieta Beneficjenta Informacja /ankieta Beneficjenta
Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2015 Rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.1	Liczba osób korzystających z inicjatyw w zakresie ochrony środowiska	osoba	0	950	Informacja /ankieta Beneficjenta/dane LGD ZS (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)
	Liczba osób korzystających z rewitalizowanych obiektów	osoba	0	4950	Informacja /ankieta Beneficjenta/dane LGD ZS (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)
W1.2	Liczba organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, które otrzymały wsparcie	osoba	0	80	Dane LGD ZS z monitoringu (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)/ informacja /ankieta Beneficjenta
	Liczba partnerstw/inicjatyw partnerskich	szt.	0	15	Dane LGD ZS z monitoringu/informacja /ankieta Beneficjenta
	Liczba nowych inicjatyw w istniejących organizacjach pozarządowych	szt.	0	30	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

	Liczba nowopowstałych organizacji pozarządowych/grup nieformalnych	szt.	0	30	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
	Liczba nowych inicjatyw w istniejących grupach nieformalnych.	szt.	0	30	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja/ankieta Beneficjenta
W2.1	Liczba utworzonych nowych miejsc pracy	szt.	0	30	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
	Liczba nowopowstałych podmiotów gospodarczych	szt.	0	30	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
W2.2	Liczba podmiotów gospodarczych, utworzonych przez osoby z grup defaworyzowanych/zatrudniających osoby z grup defaworyzowanych	szt.	0	16	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
	Liczba nowych miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych lub w PES	szt.	0	15	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
W3.1	Liczba osób korzystających z nowopowstałych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej.	osoba	0	2000	Dane LGD ZS (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)/ informacja /ankieta Beneficjenta
	Liczba osób korzystających z infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	osoba	0	1500	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
W3.2	Liczba osób biorących udział w wydarzeniach kulturalno-rozrywkowych (festiwale, festyny, rajdy, warsztaty, itp.), w szczególności mających na celu podniesienie wiedzy na temat historii, kultury, kulinariów, przyrody, ochrony środowiska lub zmian klimatycznych, ekologii oraz innowacji gmin wchodzących w skład obszaru.	osoba	0	8000	Dane LGD ZS (zebrane przy pomocy obserwacji i badań ankietowych)/ informacja /ankieta Beneficjenta
W3.2	Liczba podmiotów gospodarczych, uczestniczących we współpracy	szt.	0	6	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
W3.2	Liczba nowych produktów lokalnych	szt.	0	5	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
W3.2	Liczba nowych form aktywnej turystyki	szt.	0	20	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
W3.2	Liczba osób korzystających z nowych form aktywnej turystyki	osoba	0	2000	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta
W3.2	Liczba sieci w zakresie usług turystycznych	szt.	0	2	Dane LGD ZS z monitoringu/ informacja /ankieta Beneficjenta

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
			Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
					początkowa 2015 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1	Wspieranie ochrony środowiska poprzez inicjatywy proekologiczne i chroniące lokalne zasoby przyrodnicze	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba inicjatyw w zakresie ochrony środowiska.	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS z monitoringu
		Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba utworzonych Centrów Informacji Przyrodniczej dla obszaru LGD ZS	szt.	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS z monitoringu
1.1.2	Wspieranie działań polegających na rewitalizacji obiektów i miejsc należących do lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego.	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba zrewitalizowanych obiektów i miejsc dziedzictwa historycznego i kulturowego lub polegających na wyposażeniu podmiotów należących do lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego lub wykorzystaniu	szt.	0	20	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS z monitoringu

¹³ Organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zwane dalej NGO

¹⁴ Inne podmioty i osoby, wymienione w § 3 ust. 1-4 Rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

				odnawialnych źródeł energii w obiektach i miejscach należących do lokalnego dziedzictwa historycznego i kulturowego obszaru.				
1.2.1	Aktywizacja i integracja społeczności lokalnych oraz rozwój współpracy międzysektorowej	Jsfp, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe (NGO), inni	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba inicjatyw aktywizujących społeczność lokalną	szt.	0	5	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS z monitoringu
1.2.2	Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych	Jsfp, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe (NGO), inni	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba operacji wspierających organizacje pozarządowe i grupy nieformalne	szt.	0	3	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS
2.1.1	Tworzenie nowych podmiotów gospodarczych oraz podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w tym zakresie	Mieszkańcy	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba nowopowstałych podmiotów gospodarczych	szt.	0	30	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS
2.1.2	Rozwijanie działalności przez istniejące podmioty gospodarcze oraz podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w tym zakresie	Przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba operacji, polegających na rozwijaniu dział. gospodarczej	osoba	0	16	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

2.2.1	Tworzenie miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych oraz podnoszenie ich kompetencji	Osoby z grup defaworyzowanych	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba zatrudnionych osób z grup defaworyzowanych	osoba	0	15	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS
2.2.1	Tworzenie miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych oraz podnoszenie ich kompetencji	Przedsiębiorcy PES-y	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba stworzonych miejsc pracy, polegających na rozwijaniu działalności gospodarczej przez PES lub tworzeniu miejsc pracy dla osób z grup defaworyzowanych	osoba	0	1	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS
3.1.1	Wspieranie działań polegających na budowie lub modernizacji i adaptacji obiektów użyteczności publicznej oraz zmianie zagospodarowywania przestrzeni publicznej	Jsfp, NGO	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba nowych, zmodernizowanych lub adaptowanych obiektów użyteczności publicznej	szt.	0	11	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS
3.1.2	Wspieranie działań polegających na poprawie dostępności komunikacyjnej	jsfp	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba działań wspierających poprawę dostępności komunikacyjnej obszaru	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

3.2.1	Tworzenie i rozwijanie oferty obszaru w oparciu o bazę rekreacyjno-kulturalną	Jsfp, przedsiębiorcy, NGO, inni, LGD	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba operacji, mających na celu rozwijanie oferty obszaru w oparciu o bazę rekreacyjno-kulturalną	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS
3.2.2	Upowszechnianie wiedzy o obszarze	Jsfp, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe	Konkurs, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	Liczba zrealizowanych operacji promocyjnych	szt.	0	12	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD ZS

Źródło: Opracowanie własne

ROZDZIAŁ VI SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Dla osiągnięcia przez LSR celów, zakłada się realizację następujących typów operacji:

- 1) **operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD ZS**, które są wybierane przez Radę, a następnie przedkładane do dalszych kontroli Zarządowi Województwa;
- 2) **projekty grantowe**, gdzie beneficjentem jest LGD ZS, która powierza grantobiorcom realizację zadań w ramach projektu grantowego;

Decyzja o potrzebie realizacji przez LGD ZS projektu grantowego (zmianie LSR) zostanie podjęta w sytuacji, jeśli w wyniku świadczonego doradztwa okaże się, iż do otwartej procedury konkursowej nie będą mogły przystąpić podmioty, w przypadku których koszty projektu będą niższe niż 50 tys. zł lub w sytuacji, gdy niski potencjał administracyjny tych podmiotów uniemożliwi przygotowanie projektu / złożenia wniosku.

- 3) **operacje własne realizowane przez LGD ZS**, które są wybierane przez Radę, a następnie przedkładane do dalszych kontroli Zarządowi Województwa.

Decyzja o możliwości realizacji przez LGD ZS operacji własnych (zmianie LSR) zostanie podjęta w sytuacji, jeśli w otwartej procedurze konkursowej nie zgłoszą się wnioskodawcy do realizacji zaplanowanych w LSR przedsięwzięć lub złożone wnioski nie pozwolą na realizację wskaźników lub w sytuacji, gdy niski potencjał administracyjny podmiotów uniemożliwi przygotowanie projektu / złożenia wniosku.

W ramach LSR będą również realizowane **projekty współpracy** obejmujące:

1. Rozwój infrastruktury turystycznej obszaru LGD ZS oraz kształtowanie tożsamości lokalnej w szczególności poprzez zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego, m. in. poprzez rozwój nowych form aktywnej turystyki (w tym: geocaching i questy, itp.);
2. Rozwój infrastruktury turystycznej obszaru LGD ZS, m. in. poprzez tworzenie i rozwijanie szlaków rowerowych oraz nordic walking, przygotowanie materiałów informacyjnych, map, tablic informacyjnych, wydawnictw, itp);
3. Rozwój infrastruktury turystycznej obszaru LGD ZS oraz kształtowanie tożsamości lokalnej w szczególności poprzez zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego, m. in. poprzez stworzenie Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego na obszarze LGD ZS, organizację wydarzeń kulturalnych i społecznych, przygotowanie materiałów informacyjnych, map, tablic informacyjnych, wydawnictw, itp;
4. Rozwój infrastruktury turystycznej obszaru LGD ZS oraz kształtowanie tożsamości lokalnej w szczególności poprzez zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego, m.in. poprzez tworzenie i rozwijanie szlaków rowerowych, organizację wydarzeń kulturalnych i społecznych, promocję dziedzictwa kulinarnego, itp;
5. Rozwój infrastruktury turystycznej obszaru LGD ZS oraz kształtowanie tożsamości lokalnej w szczególności poprzez zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego, m. in. poprzez promocję dziedzictwa kulinarnego i wsparcia producentów produktów lokalnych i tradycyjnych, zdrowej żywności oraz organizację wydarzeń kulturalnych i społecznych.

LGD ZS będzie korzystać także ze wsparcia na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji.

Rozwiązania formalno-instytucjonalne zostały tak skonstruowane, żeby proces oceny i wyboru operacji był zgodny z obowiązującymi przepisami (w szczególności z przepisami dotyczącymi RLKS), wytycznymi Komisji Europejskiej i Instytucji Zarządzającej oraz zapisami LSR.

Procedury wyboru i oceny operacji zostały przygotowane przez pracowników Biura LGD ZS we współpracy z przedstawicielami Zarządu, Rady oraz z udziałem członków Międzygminnego Zespołu d/s opracowania LSR.

Przyjęte rozwiązania (w szczególności *Kryteria wyboru i oceny operacji*) wynikają z ustaleń dokonanych przy wykorzystaniu partycypacyjnych metod w procesie przygotowania LSR. Przyjęte *Kryteria* to m.in. wynik zidentyfikowanych problemów obszaru LSR, celów, czy wskaźników. Wykorzystano również wskazania ankietowanych w zakresie przedsięwzięć uznanych za niezbędne do realizacji na obszarze LSR oraz doświadczenie osób zaangażowanych w tworzenie LSR w zakresie wdrażania projektów w poprzednim okresie programowania. Ponadto, znaczna część preferencji przyjętych w *Kryteriach wyboru operacji* – to wynik zapisów w PROW na lata 2014-2020.

Opracowane *Kryteria* mają charakter oceny punktowej, zawierają szczegółowy opis stosowanych kryteriów oraz liczbę możliwych do uzyskania punktów. Dla zapewnienia jednolitego ich rozumienia dodano opis wymagań koniecznych do spełnienia w ramach danego kryterium. Dla każdego kryterium ustalono odpowiednie wartości minimalnej i maksymalnej liczby punktów możliwych do przyznania przez oceniającego.

W ogłoszeniu o naborze wniosków, w zależności od tematyki konkursu każdorazowo będzie określone minimum punktowe warunkujące wybór operacji (minimalna liczba punktów będzie podawana w wartościach całkowitych).

Weryfikacja formalna (I część oceny) obejmuje sprawdzenie, czy wniosek został ważnie złożony i czy zakres tematyczny operacji jest zgodny z zakresem interwencji przewidzianych w LSR oraz przepisach RLKS. Ta grupa kryteriów dotyczy poprawności formalnej wniosków i obejmuje zagadnienia związane z terminowością, kompletnością i adekwatnością zgłaszanych do realizacji operacji.

Wnioski, które przeszły ocenę formalną oceniane będą przede wszystkim pod kątem spójności proponowanego projektu z zapisami zawartymi w LSR, w szczególności z diagnozą obszaru, a także przewidzianymi w dokumencie wskaźnikami produktów i rezultatów. W ramach zgodności z LSR dokonywana jest również ocena zgodności z warunkami przyznania pomocy określonymi w PROW na lata 2014-2020.

Przyjęte *Kryteria wyboru operacji* promują m.in.:

- w odniesieniu do naborów ogłaszanych w zakresie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim – tworzenie nowych miejsc pracy,
- w przypadku operacji z zakresu infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej lub drogowej gwarantującej spójność terytorialną w zakresie włączenia społecznego – operacje realizowane w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców.

W *Kryteriach wyboru operacji* zostaną uwzględnione dodatkowe kryteria, które będą miały zastosowanie przy ocenie wszystkich operacji i będą promować m.in.:

- realizację operacji innowacyjnych, gdzie innowacyjność jest rozumiana jako ulepszenie samego produktu, procesu, usługi, maszyn lub urządzeń, metody marketingowej, zastosowanej technologii, organizacji pracy, które podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy opracował jako pierwszy lub zastosował, korzystając z doświadczeń innych podmiotów, w zależności od obszaru, który ten projekt obejmuje;
- realizację operacji przewidujących zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska lub klimatu;
- operacje, uwzględniające zachowanie i promowanie dziedzictwa przyrodniczego/historycznego/kulturowego obszaru LGD ZS i/lub zwiększenie atrakcyjności obszaru LGD ZS lub ukierunkowane na wsparcie grup defaworyzowanych określonych w LSR.

W *Kryteriach* dodatkowe punkty otrzymają wnioski dobrze przygotowane, kompletne pod względem wymaganych załączników oraz projekty, w przypadku których wnioskodawca przed złożeniem wniosku skorzystał z doradztwa LGD ZS (pozytywnie zaopiniowany przez Biuro LGD ZS), dzięki czemu wyeliminowane zostaną projekty, które nie są jeszcze gotowe do realizacji.

Procedury wyboru i oceny operacji oraz *Kryteria wyboru operacji*, po ich akceptacji, będą udostępniane do wiadomości publicznej na stronie internetowej LGD ZS oraz w Biurze. Dodatkowo, w przypadku ogłoszenia naboru wniosków, wraz z wykazem wymaganych dokumentów, zamieszczana będzie informacja o obowiązujących w ramach danego naboru zasadach i procedurach. Udostępniane będą również wzory niezbędnych dokumentów, o których mowa w treści *Procedur wyboru i oceny operacji*.

Przyjęte *Procedury wyboru i oceny operacji*, czy regulaminy zapewniają nie tylko zgodność z obowiązującymi przepisami prawa, ale także w procesie oceny i wyboru operacji przejrzysty podział zadań i odpowiedzialności pomiędzy Radę, Zarząd i Biuro LGD ZS. Przede wszystkim zapewnią stosowanie tych samych *Kryteriów*

wyboru operacji w całym procesie oceny w ramach danego naboru oraz opisują w przejrzysty sposób postępowania w przypadku, gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów, a limit dostępnych środków nie pozwala na dofinansowanie wszystkich.

Procedury wyboru i oceny operacji opisują również podejście do oceny w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach oceny wg *Kryteriów wyboru operacji*. Dokonane przez członków Rady oceny będą podlegać sprawdzeniu pod kątem istotnych rozbieżności

W Regulaminie Rady zawarto zasady w zakresie określania kworum i konsekwentnie stosowanego systemu głosowania.

Zastosowano mechanizmy gwarantujące utrzymanie zasady parytetów przy wyborze operacji dotyczących sektora publicznego i pojedynczych grup interesu. W tym celu wprowadzono Rejestr interesu członków Rady, pozwalający na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami i poszczególnymi projektami.

W celu unikania ryzyka wystąpienia konfliktu interesu w procesie decyzyjnym Rady, Członek Rady, który wyłączył się z wyboru operacji z uwagi na ryzyko zaistnienia konfliktu interesu nie bierze udziału w całym procesie wyboru danej operacji (opuszcza również salę w momencie głosowania nad wyborem tej operacji). Informacje o wyłączeniach członków Rady z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem, których wniosków wyłączenie dotyczy, będą zawarta w protokołach.

Wybór operacji będzie dokonywany przez Radę, której skład odpowiada wymogom trójsektorowości, w składzie Rady jest osoba młoda do 35 roku życia i kobieta.

Przyjęte *Procedury wyboru i oceny operacji* LGD ZS mają na celu zagwarantowanie jak największej poprawności oraz jawności stosowanych rozwiązań.

Sposób wyboru i oceny przez LGD ZS operacji w ramach poddziałania 19.2 *Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność* objętego PROW na lata 2014-2020 oraz ustanawiania *Kryteriów wyboru operacji*.

Operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD ZS

- a) **sposób przeprowadzania naborów wniosków o przyznanie pomocy**, w tym sposób ustalania terminu oraz podawania do publicznej wiadomości ogłoszenia o naborze wniosków, a także informacje dotyczące terminu trwania naboru, miejsca składania wniosków, zakresu tematycznego operacji, *Kryteriów wyboru operacji*, minimalnej liczby punktów, które warunkują wybór operacji, zasad określania kwoty wsparcia, jak również informację o sposobie udostępnienia *Procedury wyboru i oceny operacji*.

Projekt ogłoszenia o naborze przygotowujący przez **Zarząd** i uzgadniany z Zarządem Województwa. Nabór jest przeprowadzany zgodnie z aktualnym Harmonogramem stanowiącym załącznik nr 2 do umowy ramowej (umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR).

Ogłoszenie jest podawane do publicznej wiadomości z wykorzystaniem strony internetowej i tablicy ogłoszeń LGD ZS. Wymagane elementy ogłoszenia i dokumenty konkursowe reguluje przyjęte *Procedury wyboru i oceny operacji*.

Wszelkie dokumenty związane z naborem wniosków (dokumentacja konkursowa) są dostępne w **Biurze LGD ZS** oraz są udostępniane na stronie internetowej.

- b) **zasady składania i wycofywania wniosków oraz sposób ich rejestracji**

Wniosek o przyznanie pomocy jest składany ~~bezpośrednio~~ do LGD ZS w miejscu i terminie podanym w ogłoszeniu o naborze wniosków. Wniosek składa się na formularzu udostępnionym przez Samorząd Województwa (SW), zamieszczonych przez LGD ZS wraz z ogłoszeniem o naborze wniosków. Jeśli konieczne będzie złożenie elektronicznej wersji wniosku – podmiot ubiegający się o przyznanie pomocy (wnioskodawca) będzie zobowiązany złożyć również wniosek elektronicznie.

Składane wnioski będą rejestrowane według kolejności ich wpływu i otrzymują indywidualny znak sprawy. Rejestr prowadzi biuro LGD ZS. Wnioskodawca będzie mógł złożyć w Biurze LGD ZS pisemną informację o wycofaniu całości lub części wniosku.

- c) **zasady dokonywania wyboru operacji oraz sposób wyłączenia członków organu decyzyjnego z oceny i wyboru operacji**

W *Procedurach wyboru i oceny operacji* lub *Regulaminie* Rady szczegółowo określono zasady podejmowania przez Radę decyzji w sprawie wyboru operacji obejmujące m.in.:

- terminy i zasady udostępniania wniosków do oceny, z poszanowaniem obowiązujących przepisów w zakresie bezpieczeństwa danych osobowych oraz zachowania poufności danych;

- zasady przeprowadzania weryfikacji wstępnej oraz oceny zgodności z LSR, dokonywanej przez Biuro LGD ZS i zatwierdzanej przez Radę;
- obowiązek wypełniania przez Członków Rady Rejestru Interesów oraz składania deklaracji bezstronności i poufności; a w uzasadnionych przypadkach przeprowadzenie procedury wyłączenia Członka Rady z głosowania;
- obowiązek zachowania parytetu w poszczególnych głosowaniach Rady,
- zasady i sposób wyboru operacji
- zasady dokumentowania podjętych decyzji (protokoły, Uchwały Rady i inne dokumenty);
- - szczegółowy sposób informowania wnioskodawców o wynikach oceny, m.in. poprzez publikowanie protokołów z posiedzeń Rady, zawierających również informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy.

Procedury wyboru i oceny operacji uszczegóławiają zasady pracy Rady. Przewodniczący Rady, wspierany przez Biuro LGD ZS, odpowiada za tworzenie list rankingowych, właściwe prowadzenie posiedzeń, sporządzenie protokołu z posiedzenia Rady, ustalanie kwot wsparcia, sporządzanie listy operacji i uchwał Rady.

Biuro LGD ZS zamieszcza na stronie internetowej LGD ZS listę operacji zgodnych z LSR oraz wybranych ze wskazaniem, które z operacji mieszczą się w limicie środków wskazanych w ogłoszeniu o naborze wniosków.

Biuro LGD ZS przekazuje wnioskodawcy na piśmie informację o wyniku oceny zgodności jego operacji z LSR lub wyniku wyboru, w tym oceny w zakresie spełniania przez jego operację kryteriów wyboru operacji wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację.

d) zasady obsługi protestu

Procedura oceny i wyboru operacji pozwala na takie wyodrębnienie poszczególnych czynności wykonywanych w LGD ZS w ramach danego wyboru, aby ewentualny protest mógł być skuteczny. Uwzględnia ona również zasadę awizowania przesyłek pocztowych.

e) zasady opiniowania zmian umowy o przyznaniu pomocy zawartej pomiędzy Zarządem Województwa a beneficjentem.

- Warunkiem ubiegania się przez beneficjenta o zmianę umowy jest przedstawienie pozytywnej opinii Rady LGD ZS w zakresie możliwości jej dokonania.
- Rada LGD ZS, zgodnie z procedurami, wydaje opinię w zakresie możliwości zmiany umowy, obejmujące ocenę wpływu zmiany na zgodność z LSR oraz *Kryteria wyboru operacji*.
- Jeśli planowana przez beneficjenta zmiana powodowałaby, że operacja nie zostałaby wybrana przez LGD ZS do finansowania – Rada musi przeprowadzić ponowną ocenę zmienionego zakresu operacji pod kątem zgodności z LSR i *Kryteriami wyboru operacji*, podejmując Uchwałę potwierdzającą brak zgody na zmianę umowy.

Procedura aktualizacji *Kryteriów wyboru operacji* i zasady ich konsultacji z mieszkańcami zostały opisane w procedurach. Zmiany mogą być dokonywane na podstawie uzasadnionych wniosków członków Rady, Zarządu, członków zwyczajnych oraz mieszkańców – składanych do Zarządu LGD ZS, a także na podstawie wyników ewaluacji LSR dokonywanych zgodnie z przyjętym planem ewaluacji. Jeśli wystąpi potrzeba / konieczność zmiany *Kryteriów wyboru operacji* lub *Procedur wyboru i oceny operacji*, podobnie jak przy ich pierwszym ustalaniu, zostaną wykorzystane partycypacyjne metody, tj. ankiety oraz konsultacje pośrednie i bezpośrednie.

Wniosek podlega zaopiniowaniu przez Radę. Rada wydaje opinię w przedmiocie zmiany lokalnych *Kryteriów wyboru operacji* w formie uchwały.

Jeśli wystąpi potrzeba / konieczność zmiany *Kryteriów wyboru operacji* lub *Procedur wyboru i oceny operacji*, podobnie jak przy ich pierwszym ustalaniu, zostaną wykorzystane partycypacyjne metody, tj. ankiety oraz konsultacje pośrednie i bezpośrednie.